

DOI 10.31909/26168812.2022-(60)-14

УДК 378.1

INCREASING THE MOTIVATION OF STUDENTS IN CONDITIONS OF DISTANCE
LEARNING DURING MILITARY ACTIONS

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Микола Москалюк

доктор історичних наук, професор
E-mail: moskalyuk.mykola@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4122-5834
Тернопільський національний
педагогічний університет ім. В. Гнатюка,
Україна

Mykola Moskalyuk

PhD hab. (History)
E-mail: moskalyuk.mykola@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4122-5834
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National
Pedagogical University, Ukraine

Наталія Москалюк

кандидат педагогічних наук, доцент
E-mail: natalen29@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6150-6123
Тернопільський національний
педагогічний університет ім. В. Гнатюка,
Україна

Natalia Moskalyuk

PhD of Pedagogical Science, Associate
Professor
E-mail: natalen29@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6150-6123
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National
Pedagogical University, Ukraine

ABSTRACT

The article is devoted to determining the main ways of increasing students' motivation in distance learning in the conditions of war. The war has completely changed the established way of life in our society, and education is one of the spheres that has undergone global changes and the main task of which is the introduction of innovative technologies that will help to improve the educational process. The concept of «distance learning» involves the integration of information and pedagogical technologies that ensure the interactivity of the interaction between the teacher and the student, as well as the productivity of the educational process. The question of the development of students' motivation is one of the most relevant today, it is determined that internal and external motivation are key. Psychological and pedagogical literary sources and studies of modern Ukrainian and foreign scientists regarding the problem of students' motivation in distance learning are analyzed. It has been established that the decisive prerequisite for ensuring successful learning is the conscious consideration of the motivational factor and its management throughout the entire educational process. The special importance of improving the goals, content, means and methods of education in order to increase the motivation of students is emphasized. It was established that the implementation of conceptual ideas of education is carried out with the help of information technologies. Modern information technologies such as programmes and applications used in the educational process to increase the level of students' motivation in education are analyzed. The importance of the teacher's role in this process, his ability to organize the educational process, to create a positive and friendly atmosphere of communication in the primary environment with the aim of activating the students' activity during distance learning, is noted. Recommendations have been developed to increase the motivation of students who work remotely during military operations.

Key words: motivation, distance learning, internal motivation, teacher, training,

information technologies.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день політичні, економічні і соціальні зміни в державі суттєво впливають на освітній процес. Упродовж останніх місяців, інтенсивно відбувається процес переходу від традиційних форм навчання – до навчання на базі комп'ютерних технологій. У першу чергу, більш актуальними стають питання безпечного простору та навчального середовища для перебування студентів і викладачів освітніх установ. Даний процес пришвидшився з введенням бойових дій на території України, що зумовлене необхідністю навчати і навчатися на відстані, пересилати інформацію з одного кінця світу в інший, вільно спілкуватися в online режимі і поширювати інформацію на сайтах тощо. Саме тому, у закладах вищої освіти прогресивно розробляється концепція використання дистанційної освіти, що передбачає розробку і використання різноманітних технологій. На сьогодні, опираючись на Державний стандарт вищої освіти, Національну доктрину розвитку освіти, Закон «Про вищу освіту» (Закон «Про вищу освіту», 2014), Положення про дистанційне навчання (Про затвердження Положення..., 2013), «Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні» (Концепція розвитку..., 2000), Міністерство освіти і науки України і Державна служба якості освіти надають роз'яснення щодо навчання в умовах воєнного стану, а саме: облаштування безпечного простору у навчальних закладах (укриття, запасні виходи), проведення превентивних заходів щодо мінної безпеки, евакуації учасників освітнього процесу, алгоритмів дій працівників та студентів закладу освіти під час евакуації, поведіння під час повітряних тривог, перебування в укриттях і роботу ЗВО у дистанційній чи змішаній формах навчання. (Про оптимізацію виконання заходів..., 2022). Педагоги України тримають свій освітній фронт, продовжуючи працювати у важких умовах війни, формують унікальний педагогічний досвід, переоцінюючи роль освіти, її ціннісні складники та беруть на себе новий рівень відповідальності.

Актуальність теми. Однією із перспективних сучасних форм отримання знань і надання освітніх послуг, стала дистанційна освіта. У контексті реформування системи освіти ця форма організації навчального процесу здатна ефективно забезпечувати професійну та освітню підготовку громадян. Використання цифрових засобів у навчанні набуло неабиякого значення. Однак, не завжди добра фахова та технічна підготовка викладачів до здійснення навчальної діяльності в дистанційному форматі, а також їх уміння і здатність мотивувати студентів до вивчення свого предмета, є гарантією забезпечення якісної освіти здобувачів.

Насправді, іноді мотивація студентів до навчання кульгає, а у воєнний час, ситуація лише ускладнилася. Частина студентів взагалі не розуміє, навіщо вчитися та виконувати завдання, коли тривають обстріли міст, школи зруйновані, а майбутнє невизначене. Тому зараз педагоги нерідко стикаються з глибокою апатією та байдужістю до навчального процесу. Як боротися з такими настроями та повернути і утримувати мотивацію до навчання, запитання, яке турбує багатьох батьків, освітян і науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітлення основних проблем, переваг та перспектив дистанційної освіти стало об'єктом вивчення багатьох учених, серед яких Н. Бороденко, О. Данильчук, З. Курлянд, І. Ляшенко, Ю. Мельник, Н. Богданова, О. Старжинська, Д. Мельник, Ю. Мальований, К. Спітковська, І. Шоробура та ін. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що понятійний апарат, практичні рекомендації щодо стимулювання мотивації у навчанні вивчали Н. Арістова, П. Козик, В. Клячко, Т. Левченко, Є. Панасенко. Науковці досліджували особливості викладання окремих освітніх компонентів, засоби формування мотиваційної сфери, досліджували мотиваційний потенціал навчальної діяльності студентів та засобів його формування. Провідні дослідження з цього напрямку оприлюднили автори: С. Бобровицька, Л. Божович,

В. Кикоть, М. Матюхіна, В. Полянська, О. Тарнопольський. Також вивченню мотивації студентів присвячені праці зарубіжних учених: Р. Гарднер, Г. Крукса, Р. Шмідта, К. Клеппін (концепція значення мотивації в онлайн навчанні), Т. Андерсон, Р. Гаррісон, В. Архер, Т. Беллон (фактори впливу дистанційного навчання на мотивацію) та ін.

Можна стверджувати, що освітня спільнота вже підготовлена до вирішення проблеми мотивації навчання і використання технологій, але практичного досвіду у широкому масштабі ще не було напрацьовано, зокрема, в Україні. Проблема підвищення мотивації студентів в умовах дистанційного навчання є актуальною, складною і невирішеною. Упродовж останніх місяців не лише діти, а й дорослі отримали шок від новин, що неабияк перешкоджає корисній навчальній діяльності. Багато студентів не робили нічого, лише гортали стрічку новин в телефоні. Зазвичай, подібна бездіяльність виправдовується високим психологічним напруженням та нездатністю працювати через психологічне навантаження, зокрема, тривожність і неспокій.

Мета публікації полягає у визначенні та практичній перевірці основних шляхів підвищення мотивації студентів до навчання за допомогою дистанційних технологій у військовий час.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні питання позитивного розвитку дистанційної освіти потребує більш глибокого та всебічного розуміння труднощів процесу віддаленої взаємодії, що передбачає висвітлення й обґрунтування вказаної проблематики. Огляд проблемних питань і перспектив дистанційної освіти потребує значно більшої уваги науковців, адже це є пріоритетом сучасної освітньої політики. Питання підвищення мотивації в умовах дистанційного навчання потребує насамперед розуміння поняття «дистанційне навчання».

Потрібно також визнати, що три-чотири роки тому, в Україні дистанційна форма освіти так широко та повсюдно не використовувалася в освітньому процесі. На сьогодні існує багато підходів до визначення поняття «дистанційне навчання». Саме поняття «distance learning» було сформульоване такими вченими, як М. Томпсон, М. Мур, А. Кларк, Д. Кіган. Кожен із цих авторів підкреслював окремий вагомий аспект дистанційної форми навчання (Хассон, 2004).

У словнику іншомовних слів термін «дистанційний» тлумачиться, як «той, що виробляється на відстані; той, що діє на певній відстані» (Шевченко, 2008: 198). Саме тому, дистанційне навчання часто називають «навчання на відстані», адже його можна здійснювати за допомогою електронної пошти, телефону, телебачення, комп'ютерних мереж та ін. Згідно С. Гончаренка, дистанційне навчання – це «форма навчання, коли спілкування між викладачем і студентом, або вчителем і учнем, відбувається за допомогою листування, комп'ютерних мереж, кабельного та супутникового телебачення, телефону чи телефаксу» (Гончаренко, 1997: 92).

У свою чергу, О. Старжинська стверджує, що перехід на дистанційне навчання вимагає відходу від традиційних освітніх технологій та застосування нового підходу, за якого основна функція викладача – організація самоосвіти студента, контроль та оцінювання його пізнавальної діяльності (Старжинська, 2000: 237). На думку В. Кухаренко, дистанційне навчання – форма навчання, яка для здобуття освіти стоїть поряд з очною та заочною, при якій в освітньому процесі використовуються кращі традиційні та інноваційні засоби, а також форми (Кухаренко, 2002).

Значення самостійності у навчанні підкреслює Н. Думанський, який репрезентує дистанційне навчання як «сукупність методів, форм і засобів взаємодії з людиною у процесі самостійного, але контрольованого засвоєння нею певного масиву знань» (Думанський, 2008). К. Спітковська виділяє сім складників успішного впровадження дистанційного навчання, такі як: зрозумілий план дій, спільна стратегія, чіткі правила, тайм-менеджмент, професійна гнучкість, наставництво, комунікація (Спітковська, 2020: 53).

Позитивною стороною дистанційного навчання є те, що отримати освіту може широке коло людей, які не лише знаходяться на віддалі, але і ті, які мають певні обмеження: працюючі, військові, інваліди, в'язні, старші за віком та ін. Іншими словами, дистанційне навчання передбачає таку організацію навчального процесу, коли студент навчається самостійно за розробленою викладачем програмою і віддалений від нього у просторі чи в часі, однак, може вести діалог з ним за допомогою засобів телекомунікації (Прибилова, 2013).

В Україні дистанційна освіта, на даний час, надзвичайно актуальна. З метою вивчення думки студентів щодо форми навчання, виявлення рівня актуальності, переваг, недоліків дистанційного навчання, встановлення психологічних проблем здобувачів, нами проведено опитування студентів хіміко-біологічного та історичного факультетів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. До анкетування, яке проводилося за допомогою Google-форми, були залучені студенти II–IV курсів і магістранти в кількості 426 студентів.

Серед учасників опитування майже 60% студентів виявили бажання повернутися до звичного навчання. Позитивним є те, що стільки ж вважають, що навчання під час війни потрібне. Проте 46% зіштовхнулися із труднощами: найскладніше зосередитися на заняттях, 23,5% – складно навіть почати навчання, ще 8% бояться повертатися до звичного життя, щоб не звикнути до війни. Окрім того, 84% стверджують, що їм найчастіше складно зосередитися на навчанні; 8% борються з «провиною вцілілого», оскільки виїхали з країни; 23% переживають відчуття недоречності навчання – хоч і визнають його важливість загалом та в майбутньому; 17% не мають можливості навчатися через поганий, або нестабільний зв'язок. 74% опитаних, вважають, що в тій ситуації, яка склалася, найбільш оптимальною є дистанційна форма навчання.

На нашу думку, важливим чинником під час дистанційного навчання в даних обставинах є мотивація. Поняття мотивації трактується по-різному. Так, деякі дослідники визначають мотивацію і як один конкретний мотив, і як єдину систему мотивів, і як особливу сферу, що включає в себе потреби, цілі, мотиви, інтереси в їх складному сплетінні. Структура мотиву, виступає як основа дії або вчинку, – багатокomпонентна, в ній найчастіше знаходять відображення кілька причин і цілей (Міхненко, 2010).

В науковій літературі термін «мотивація» розглядають ряд вчених, зокрема, на думку К. Клеппін: «Мотивація розглядається більшістю дослідників як динамічна конструкція. Час, відмінності умов і контекстів навчання та умов життя, особистий досвід, важливі особи – такі як батьки, друзі, вчителі тощо, постійно впливають на мотивацію і можуть повністю змінити її. Варто дотримуватися точки зору, що в центрі усіх концепцій мотивації є окрема особистість. Мотивацію в будь-яких її проявах можна пояснити лише для певного відрізка часу і тільки для конкретного індивідуума...» (Kleppin, 2004: 4–5). Т. Беллон і Р. Оатес вказують на надзвичайну роль мотивації для викладача в онлайн-навчанні, за її допомогою він досягає єдності групи (Ломакович, 2021).

Згідно С. Гончаренко, мотивація – це «система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності, або поведінки» (Гончаренко, 1997: 217).

Вчені розрізняють мотивацію зовнішню та внутрішню, остання у свою чергу ділиться на перспективну та процесуальну (Міхненко, 2010). Зовнішня мотивація розвивається, наприклад, через спонукання людини вчитися і не сприяє досягненню високих результатів навчання. Тим більше не варто на неї розраховувати в навчанні вже фактично дорослих людей, а саме, студентів ЗВО. У нашому випадку, важливою є внутрішня мотивація, в якій стимули до навчання породжуються саме тим, хто навчається і діяльність починає виконуватися заради її власного змісту.

Робота лише в онлайн форматі змушує студентів працювати багато часу самостійно і

відповідальніше ставитися до результатів навчання. Серед відмінностей очної і дистанційної освіти вчені перераховують ряд негативних чинників, які впливають на мотивацію:

- ✓ неособовий характер онлайн-навчання;
- ✓ домінування в онлайн-навчанні технічного дизайну;
- ✓ виконання великої кількості завдань самостійно;
- ✓ обмеження форм взаємодії на занятті;
- ✓ невчасне вміння визначення типу особистостей і надання їм методичної допомоги

(Ломакович, 2021).

Через це, викладачеві не завжди вдається мотивувати окремих учасників до активної роботи у такій групі. З метою підвищення мотивації, варто вже на початку вивчення навчального курсу пояснити його мету, завдання, особливості та труднощі формату навчання і зацікавити студента.

У межах даного дослідження, ми намагалися знайти засоби, які зможуть мотивувати студентів навчатися, розробити рекомендації для викладачів, як саме підвищити рівень мотивації навчання засобами дистанційних технологій. Зарубіжні дослідники Деннен і Бонк визначили десять мотиваційних елементів, необхідних для розвитку і підтримки мотивації дистанційного навчання. До них належать: мікроклімат у групі, оточення; зворотній зв'язок з викладачем; участь, залучення до різних форм діяльності; важливість діяльності для самого студента; можливість вибору; різноманітність завдань навчальної діяльності; зацікавленість; інтенсивність навчання; взаємодія з іншими студентами; орієнтація на мету (V. Dennen, C. Bonk, 2006: 64). Вони є актуальними як для дистанційного навчання, так і для очного навчання.

На нашу думку, якісна дистанційна освіта буде лише тоді, коли будуть враховані усі показники і складові, а саме: організаційний аспект, методичний, технічний і психологічний.

✓ Організаційний аспект: формат навчання, гнучкість навчання і зручність навчання.

✓ Методичний аспект: цікавість, доступність, системність, результативність, проблемно-орієнтованість, міждисциплінарність, гейміфікація.

✓ Технічний аспект: **доступність інтерфейсу, адаптація під різні платформи і час, зручна і практична аналітика.**

✓ Психологічний аспект: **особистість викладача, соціалізація, супровід психолога (особливо в даний час).**

Викладачам слід звертати увагу на ці ключові моменти, плануючи заняття чи цілі курси, окрім того, необхідно враховувати технології в освіті, які вже стали невід'ємною частиною навчального процесу. Використання різноманітних застосунків допомагає не тільки вчити теоретичний матеріал, але й сприяє розвитку творчих здібностей, чим підвищує інтерес до навчання. На даний час розроблено величезну кількість сервісів, програм, додатків для забезпечення дистанційного навчання, для створення інформативного, цікавого, пізнавального, творчого середовища навчання. Кожна програма використовується з конкретною метою, для розвитку тих чи інших навичок та вмінь.

Вирішальною передумовою забезпечення успішного навчання є свідоме врахування мотиваційного фактора і керування ним упродовж усього навчального процесу, вплив на нього завдяки вдало підбраному матеріалу, методів і прийомів презентації і закріплення, організації різних форм роботи. Саме тому, ми намагалися взяти це до уваги, завдання викладача полягає у тому, щоб підібрати найоптимальніші засоби, які б забезпечували досягнення цілей курсу і кожен із видів діяльності був сформований в умовах навчання.

Найголовніше у виборі контактів – вибрати ті канали комунікації, які найкраще

функціонують і сприяють спільній роботі і спілкуванню. Варто використовувати технічні засоби, які для студентів є доступними і зрозумілими у користуванні, що полегшить навчання під час заняття і за його межами. Для ефективного дистанційного навчання ми використовуємо наступні інформаційні технології: Zoom, Moodle, Google Classroom, Viber, Telegram, навчальні платформи Kahoot, Quizlet, Comix, Classroomscreen, Edkimo, Flinga, GoConr, Kahoot, Lernpad.ch, Mentimeter, електронні дошки Padlet, Miro, Milanote тощо. Найбільшою популярністю користуються нові, цікаві, актуальні дистанційні курси Prometheus, TeachHub, EdEra, Всеосвіта, які орієнтовані на отримання теоретичних знань і практичних навичок у стислі терміни.

Zoom – додаток для відеоконференцій, один з найбільш відомих та популярних, який відмінно підходить як викладачам, так і студентам. Має багато переваг і особливостей: кількість учасників до 100 осіб безкоштовно; необмежена тривалість конференції; можливість демонструвати екран, давати доступ до свого екрана для презентацій студентам в Power Point, підключати будь-який файл, не тільки презентацію, а й у Word, pdf, mp3, відео з будь-якого сайту чи платформи; можливість вести запис; можливість спілкування в чаті, за допомогою функції Breakout Rooms застосовувати усі форми взаємодії студентів на заняттях: самостійне опрацювання завдання, робота в парах чи у групах тощо.

Moodle – система, яка відмінно справляється із завданнями, які стоять перед дистанційним навчанням. Позитивні сторони: безкоштовна платформа, яку можна вільно завантажувати, встановлювати і змінювати; дозволяє створювати курси і керувати ними; створювати різного рівня тести; включає різні навчальні елементи (наприклад, журнал); дозволяє реалізувати диференційоване навчання; можливість спілкування; дозволяє публікації навчального контенту різного формату: аудіо, відео, текст та інші.

Padlet – платформа, створена для поширення завдань, дає можливість написати інструкцію, додати посилання, фото, відео, будь-який інший файл, малюнок, знімок екрану, голосове повідомлення, або навіть геолокацію. Програми *Prezzi* і *Canva* дають можливість створити гарні та цікаві презентації. *Kahoot* і *Quizlet* – платформи для гейміфікації навчання, які дозволяють створювати інтерактивні тести, опитування, завдання для практики та перевірки вивченого матеріалу.

Багато є освітніх платформ для вивчення окремих дисциплін з готовим для використання навчальним матеріалом: *24 Easy Steps* (вивчення англійської мови), *Matific* (вивчення математики), *Bchy.com.ua History*, *Osvita.ua* (вивчення історії України), *Subject* (вивчення біології), *Bcim.pptx* (вивчення інформатики), а *Mozaik* – платформа, на якій містяться 3-D презентації та світлини, відео, аудіо та фотоматеріали, презентації, готові цифрові уроки, ігри та багато іншого.

Explain Everything та *Lino* – онлайн-дошки, які допоможуть залучити до захопливої освітньої подорожі, *GoLab/Graasp* – онлайн-лабораторія для онлайн-симуляції, *Liveworksheets*, *Wizer.me* – інтерактивні робочі аркуші які допоможуть вирішити навчальні проблеми.

Використанням інформаційних технологій впливають на успішність, темп, мотивацію студентів до оволодіння та навчання, зумовлює в них велику зацікавленість та активізує їх до навчальної діяльності. Важливим фактором для успішного навчання, упродовж дистанційної роботи, є підтримка мотивації студентів. Саме тому необхідно створити мотиваційний простір і постійно дотримуватися певних рекомендацій:

- ✓ постійний і регулярний зв'язок із студентами (спілкування, обмін інформацією, визначення термінів, використання календаря, електронного журналу та ін.);
- ✓ забезпечення навчальною інформацією (пояснення, аналіз, відповідь на питання, оцінювання виконання завдань, захист проєктів, рольові ігри);
- ✓ використання різноманітних технологій на занятті.

Окрім того, спробуйте адаптувати навчальний процес, йдучи назустріч студентам:

- ✓ послабте дедлайни чи перенесіть здачу певних матеріалів на день, зручніший для більшості студентів;
- ✓ будьте більш лояльними до студентів, дозвольте змінювати час занять, якщо є можливість, дозвольте переглядати деяку інформацію у записі;
- ✓ додайте терапевтичні вебіари, або чати до вашої комунікації, вони допоможуть зблизитися з групою, разом пережити важкі події, а ще поділитися новими рекомендаціями одне з одним;
- ✓ пропонуйте альтернативні можливості для студентів з ускладненим доступом до інтернету: зберіть ролики, які можна завантажити з YouTube, Pinterest підшукайте книжки й статті для мобільних застосунків;
- ✓ запрошуйте на заняття психолога, чи проводьте вебіари для того, щоб впоратися з психологічними труднощами;
- ✓ намагайтеся оцінювати студентів не за загальним результатом, а за прогресом людини. Враховуйте, який рівень мав студент до початку повномасштабної війни та яких змін вдалося досягти зараз. Обов'язково поясніть групі: зараз ми оцінюємо старання, а не кількісні результати.

У ході нашого дослідження встановлено, що під час дистанційного навчання саме на викладача покладається більша відповідальність за процес навчання студентів та їх мотивацію, ніж під час очного навчання. До його компетенцій входить розкриття змісту нового матеріалу, вирішення технічних питань і проблем. Він виступає у ролі порадирика, консультанта, реагує на письмові роботи студентів і дає детальні відповіді на виконані завдання, мотивує їх та спонукає до дискусії. Його завданнями є чітке і точне встановлення часових норм та правил роботи на занятті, уміння організувати роботу студентів дистанційно, знання і використання каналів та засобів для здійснення комунікації, вибір найефективніших форм і методів роботи, підбір навчальних матеріалів і їх супровід тощо.

Викладач створює умови щоби студенти могли самі вирішувати, приймати рішення, що є вірно, а що потребує корекції. Він уміло організовує дискусію в групі, пов'язує особистісне із навчальним матеріалом. Одночасно, викладач проявляє завжди свою присутність на занятті завдяки поставленим питанням до усієї групи, залученням до розв'язання проблем. Під час дистанційного навчання ми намагалися знайти креативні шляхи стимулювання студентів до спілкування і навчання. Наприклад, використовуючи метод мозкового штурму, запропонуйте студентам спробувати спрогнозувати низку сценаріїв, адже ніщо не підштовхує до діяльності краще, ніж образ позитивного майбутнього: «Що буде після війни? Уявіть, що війна раптово закінчилася. Що далі?». Нехай студенти спробують спрогнозувати, що робитимуть люди, переселенці, армія, керівництво країни, західні держави: «Які спеціальності знадобляться країні після війни?»; «Що зміниться у державі після перемоги? До чого ми станемо менш терпеливими?».

Війна змінила чимало речей, тож ракурс подачі деяких тем теж варто змінити, щоб зорієнтуватися та краще відчувати настрої студентів, запропонуйте їм внести власні пропозиції. Наприклад, запитайте студентів: «Що б ви змінили у програмі курсу? Про що хотіли б почути? Яке дослідження хочете зробити (про героїв війни, про видатні події чи бої, українських музикантів, містичну Чорнобаївку, використання байрактарів тощо)». Можете подискутувати щодо того, як усе зміниться після війни, поради блогів українських чи закордонних експертів і разом їх розібрати. Якщо ви викладаєте історію, подискутуйте з студентами щодо різних періодів розвитку нашої держави. Наприклад, на платформі EdEra є короткий онлайн-курс про історію України в історіях, курс «Історія: зародження української нації», а також англomовний курс «Ukraine: History, Culture and Identities».

Водночас, не забувайте: часто студенти повертаються до навчання, щоб відірватися від новин і рухатися далі. Спробуйте балансувати завдання про нові реалії зі звичайними домашніми завданнями з певного предмету.

Привітність, уважність викладача до кожного студента за допомогою відповідних вербальних засобів при спілкуванні підвищує мотивацію і зацікавлює їх. Привітання на початку і наприкінці заняття, коментування виконаних завдань, відзначення позитивного у відповідях, уникнення негативного, а натомість, пропозиції своїх варіантів вирішення проблем, ознайомлення з подальшим ходом заняття, подяка за співпрацю, спільні плани на майбутнє – все це сприяє активізації студентів. Викладач відбирає найважливіші корисні для роботи технічні інструменти, щоразу запитує про труднощі та проблеми, з якими студенти зіштовхуються під час навчання, забезпечує виконання поставлених завдань усіма, адже навчання може стати одним із занять, яке допоможе студентам перенести увагу від новин до інших тем. Також пам'ятайте, що чим більше різноманітних занять ви та студенти можете додати до свого заняття, тим краще будете почуватися.

Висновки. Отже, мотивація є важливим чинником успішності навчального процесу. Студент повинен, насамперед, усвідомити важливість навчання для себе, свого майбутнього, вибору професії, незважаючи на те, на якій формі навчання навчався. Завдання викладача полягає в тому, щоб організувати навчальний процес таким чином, щоб студенти мали бажання відвідувати заняття, розуміли необхідність освіти у сучасному світі. Під час дистанційного навчання важливе використання сучасних інформаційних технологій, платформ, програм, додатків, які здатні змінити ставлення студентів до навчання, перетворити його з одноманітної діяльності у захоплюючий процес постійного розвитку і вдосконалення себе і своїх знань.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

- Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
- Думанський Н. О. Класи сучасних технологій дистанційної освіти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 26 (610). С. 119-125.
- Закон «Про вищу освіту»: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
- Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання та умови застосування. Харків, 2002. 320 с.
- Ломакович В. Підвищення мотивації студентів під час вивчення практичного курсу німецької мови в умовах дистанційного навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2021. №2. С. 113-120.
- Міхненко Г. Е. Мотивація як рушійна сила процесу оволодіння іноземною мовою студентами немовних вузів. *«Край наукового розвитку – 2010»*: Збірник матеріалів конференції. Софія: «БялГРАД-БГ» ООД, 2010. 96 с. URL: [http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/01_pub\(11\).pdf](http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/01_pub(11).pdf)
- Прибилова В. М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасної освіти*. 2013. № 4. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/8791>
- Спітковська К. В. Підготовка закладу освіти до організації дистанційного навчання. *Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи: Порадник*. З досвіду роботи освітян міста Києва: навчально-методичний. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. С. 52-57.
- Старжинська О. Л. Дистанційне навчання у медичній освіті із використанням технологій навчання у співробітництві. *Integration of scientific bases into practice: abstracts of IV International Scientific and Practical Conference, Stockholm*. 2020. Stockholm, Sweden: International Science Group. 2020. P. 237-241. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/>

19/90.pdf

Хассон В. Дж. Критерії якості дистанційної освіти. *Вища освіта*. 2004. № 1. С. 92-99.

Шевченко Л. І. Новий словник іншомовних слів. Київ: АРІЙ, 2008. 672 с.

Kleppin K. Bei dem Lehrer kann man ja nichts lernen. *Zur Unterstützung von Motivation durch Sprachlernberatung*. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht. 2004. № 9 (2). P. 16. URL: http://www.spz.tu-darmstadt.de/projekt_ejournal/jg-09-2/beitrag/Kleppin2.htm.

Vanessa Paz Dennen, Curtis J. Bonk. We'll Leave the Light on for You: Keeping Learners Motivated in Online Courses. *Flexible Learning in an Information Society*. 2006. Chap. 6. P. 64-76.

REFERENCES

Honcharenko S. U. (1997). *Ukrayinskyi pedahohichnyi slovnyk*. [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid'. 376 p. [in Ukrainian].

Dumanskyi N. O. (2008). Klasy suchasnykh tekhnolohiy dystantsiynoyi osvity. [Classes of modern distance education technologies. Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic»] *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. № 26 (610). P. 119-125. [in Ukrainian].

Zakon «Pro vyshchu osvitu». [Law «On higher education»]. (2014). [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

Kukhareno V. M., Rybalko O. V., Syrotenko N. H. (2002). Dystantsiynе navchannya ta umovy zastosuvannya. [Distance learning and conditions of use]. Kharkiv. 320 p. [in Ukrainian].

Lomakovich V. (2021). Pidvyshchennya motyvatsiyi studentiv pid chas vyvchennya praktychnoho kursu nimetskoyi movy v umovakh dystantsiynoho navchannya. Motivation as a driving force in the process of mastering a foreign language by non-native university students. A collection of materials of the conference «Krai na nauchnoto razvitie – 2010». *Proceedings. Series: Pedagogy*. № 2. P. 113-120. [in Ukrainian].

Mikhnenko H. E. (2010). Motyvatsiya yak rushiyna syla protsesu ovolodinnya inozemnoyu movoyu studentamy nemovnykh vuziv. Zbirnyk materialiv konferentsiyi «Kray na nauchnoto razvytye – 2010». [Motyvatsiya yak rushiyna syla protsesu ovolodinnya inozemnoyu movoyu studentamy nemovnykh vuziv. Zbirnyk materialiv konferentsiyi «Kray na nauchnoto razvytye – 2010»]. Sofyya: «ByalHRAD-BH» OOD, 2010. 96 p. [in Ukrainian]. URL: [http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/01_pub\(11\).pd](http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/01_pub(11).pd).

Prybylova V. M. (2013). Problemy ta perevahy dystantsiynoho navchannya u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrayiny. [Problems and advantages of distance education in higher educational institutions of Ukraine. Problems of modern education] *Problemy suchasnoyi osvity*. 2013. № 4. [in Ukrainian]. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/8791>

Spitkovs'ka K. V. (2020). Pidhotovka zakladu osvity do orhanizatsiyi dystantsiynoho navchannya. *Dystantsiynе navchannya: vyklyky, rezul'taty ta perspektyvy: Poradnyk. Z dosvidu roboty osvityan mista Kyieva: navchal'no-metodychnyy posibnyk / uporyad.: I. P. Vorotnykova, N. V. Chaykovska*. [Preparation of the educational institution for the organization of distance learning. Distance learning: challenges, results and prospects: Guide. From the work experience of educators in the city of Kyiv: educational and methodological guide]. Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. P. 52-57. [in Ukrainian].

Starzhynska O. L. (2020). Dystantsiynе navchannya u medychniy osviti iz vykorystanniam tekhnolohiy navchannya u spivrobotnytstvi. Integration of scientific bases into practice: abstracts of IV International Scientific and Practical Conference, Stockholm. Stockholm, Sweden: International Science Group. P. 237-241. [in Ukrainian]. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/19/90.pdf>

Khasson V. (2004). Dzh. Kryteriyi yakosti dystantsiynoyi osvity [Distance education quality

criteria. *Higher education.*]. *Vyshcha osvita*. 2004. № 1. P. 92-99. [in Ukrainian].

Shevchenko L. I. (2008). *Novyy slovnyk inshomovnykh sliv*. [New dictionary of foreign words] Kyiv: ARIY. 672 p. [in Ukrainian].

Kleppin, K. (2004). Bei dem Lehrer kann man ja nichts lernen. Zur Unterstützung von Motivation durch Sprachlernberatung. [Bei dem Lehrer kann man ja nichts lernen. Zur Unterstützung von Motivation durch Sprachlernberatung. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht.] *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*. № 9 (2). P. 16. URL: http://www.spz.tu-darmstadt.de/projekt_ejournal/jg-09-2/beitrag/Kleppin2.htm.

Vanessa Paz Dennen, Curtis J. Bonk. (2006). *Well Leave the Light on for You: Keeping Learners Motivated in Online Courses*. [Well Leave the Light on for You: Keeping Learners Motivated in Online Courses. Flexible Learning in an Information Society]. Flexible Learning in an Information Society. Chap. 6. P. 64-76.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено визначенню основних шляхів підвищення мотивації студентів до дистанційного навчання в умовах війни. Війна повністю змінила усталений спосіб життя суспільства, а освіта це одна зі сфер, яка зазнала глобальних змін і основним завданням якої є впровадження інноваційних технологій, які допоможуть налагодити освітній процес. Визначено поняття «дистанційне навчання», що передбачає інтеграцію інформаційних і педагогічних технологій, що забезпечують інтерактивність взаємодії педагога і студента, а також продуктивність навчального процесу. Питання розвитку мотивації студентів належить сьогодні до найбільш актуальних, визначено, що ключовими є внутрішня і зовнішня мотивації. Проаналізовані психолого-педагогічні літературні джерела і дослідження сучасних українських і зарубіжних вчених щодо проблеми мотивації студентів до дистанційного навчання. Встановлено, що вирішальною передумовою забезпечення успішного навчання є свідоме врахування мотиваційного фактору і керування ним впродовж усього навчального процесу. Підкреслено особливе значення вдосконалення цілей, змісту, засобів та методів навчання з метою підвищення мотивації студентів. Доведено, що реалізація концептуальних ідей освіти здійснюється за допомогою інформаційних технологій. Проаналізовано сучасні інформаційні технології: програми, додатки, застосунки, які використовуються у навчальному процесі для підвищення рівня мотивації студентів у навчанні. Зазначено важливість ролі викладача в цьому процесі, в його вмінні організувати навчальний процес, створити позитивну доброзичливу атмосферу спілкування навчального середовища з метою активізації діяльності студентів під час дистанційного навчання. Розроблено рекомендації для підвищення мотивації студентів, які працюють в дистанційному форматі в час військових дій.

Ключові слова: мотивація, дистанційне навчання, внутрішня мотивація, викладач, навчання, інформаційні технології.